

ALEX MIHAI STOENESCU

**LOVITURA DE STAT
8 – 13 IUNIE 1930.**

**EȘECUL DEMOCRAȚIEI
ROMÂNE INTERBELICE**

Cuprins

I.	Istoriografia subiectului	7
II.	Introducere	11
III.	Un nou actor pe scena politică a „României Mari” – Partidul Național-Țărănesc	13
III.1.	Preliminarii ale apariției Partidului Național Țărănesc	13
III.2.	Înființarea Partidului Național-Țărănesc	25
IV.	Trei morți fatale	28
IV.1.	Implicarea liderilor PNTȚ în criza dinastică provocată de prințul Carol	28
IV.2.	Moartea regelui Ferdinand I	38
IV.3.	Moartea lui Ion I.C. Brătianu	41
IV.4.	Moartea lui Vintilă I.C. Brătianu	45
V.	Tentativa de lovitură de stat din 18 - 22 martie 1928.....	49
V.1.	Două decizii ciudate: Iuliu Maniu refuză participarea la Încoronarea de la Alba Iulia (1922) și nu recunoaște <i>Constituția</i> din 1923!	49
V.2.	Preliminarii amenințătoare.	54
V.3.	Complotul Iuliu Maniu – Carol Caraiman	67
V.4.	„Marșul asupra Bucureștiului”.	78
V.5.	Contextul de Drept al acțiunilor PNTȚ din anii 1927 – 1928.	85

VI.	Înțelegerea secretă pentru detronarea regelui Mihai I și urcarea pe tron a lui Carol Caraiman	89
VI.1.	Contextul financiar-economic internațional și național al Guvernului Vintilă Brătianu.	89
VI.2.	Instalarea Guvernului Iuliu Maniu.	93
VII.	Desfășurarea loviturii de stat	114
VIII.	O personalitate controversată: Iuliu Maniu	127
VIII.1.	Între istoriografie și imagine populară	127
VIII.2.	Profilul istoric al opoziției lui Iuliu Maniu la Regimul carlist	132
VIII.3.	Cartea <i>Istoria unei legende: Iuliu Maniu</i> de N. Iorga	138
VIII.4.	Memoriile antidictatoriale din 1938	149
VIII.5.	Cazul modelului moral Iuliu Maniu	158
IX.	Consecințe în istoria României interbelice	168

I. ISTORIOGRAFIA SUBIECTULUI

Istoria Partidului Național-Țărănesc, înființat în 1926 și principal actor politic al loviturii de stat din 8 – 13 iunie 1930, nu a fost cunoscută înainte de 1990 prin istoriografie profesionistă, depolitizată și obiectivă, ci prin câteva lucrări care conțineau și informație istorică veridică, dar interpretată ideologic, marxist-leninist, sau din perspectiva propagandei pseudonaționaliste specifice Regimului Nicolae Ceaușescu, active între 1967 și 1989. Liderii Iuliu Maniu și Ion Mihalache erau menționați inevitabil, dar profilul lor istoric și politic a fost foarte scăzut până după anii '80, când are loc o desfășurare istoriografică a istoriei fostelor partide democratice, evident mascată sub forma subiectelor generale de istorie politică a României "burgheze", dinainte de regimurile comuniste. Fenomenul este sesizabil între apariția unor lucrări cu aspect domeniial pragmatic, subordonate însă criticii ideologice, cum a fost *Viața economică și politică a României, 1933 – 1938* (Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1978, unde contextul era al "catastrofei economice a Guvernării PNT și consecințele ei") a activiștilor Emilia Sonea și Gavrilă Sonea, și opere ale aceluiași program de analiză istoriografică, cu sursa în dorința personală a lui Nicolae Ceaușescu de a se publica un tratat "final", oficial, al istoriei poporului român, eșuat în trei lucrări de propagandă (Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul Geto-Dac la statul român unitar și România după Marea Unire*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983/1986/1988; *Istoria militară a poporului român*, Ed. Militară, 1984/1987).

Pentru subiectul nostru trebuie menționată în primul rând lucrarea de analiză amplă, prima de acest gen, a unei istorii a PNT a lui Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926–1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc* (Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983), din care după 1989 va compune lucrarea biografică Iuliu Maniu. *Activitatea politică* (Ed. Enciclopedică, București, 1995). Concesiile ideologice ale lucrării din 1983 au fost mai reduse, primând informația istorică, pe care o vom regăsi, în bună parte aceeași, după eliberarea accesului și cercetarea profesionistă liberă ulterioară anului 1989. În 1979 apăruse lucrarea importantă

de istorie a Partidului Național Liberal (Partida națională, PNL) - Apostol Stan, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență*, care este deschizătoarea programului, și apoi Anastasie Iordache, *Pe urmele lui Dumitru Brătianu* (Ed. Sport-turism, București, 1984), iar în 1987 apare și o istorie a Partidului Conservator - Ion Bulei, *Sistemul politic al României moderne. Partidul Conservator*, (Ed. Politică, București, 1987), toate trei cu și mai puține concesii ideologice socialiste. Pentru a compensa aspectele de interpretare pragmatică a informației istorice care începuseră să apară în Istoriografia română, Secția de Propagandă a CC. al PCR comandă mai multe opere de propagandă împotriva fostelor partide democratice (principali autori Mihai Fătu și Florea Nedelcu).

Iuliu Maniu și Ion Mihalache au sfârșit tragic. Iuliu Maniu moare în închisoarea de la Sighet la 5 februarie 1953, trupul său fiind aruncat într-o groapă din Cimitirul Săracilor. Ion Mihalache moare la 5 februarie 1963 în închisoarea de la Râmnicul Sărat. În 1947 li s-a înscenat un proces vizând eliminarea lor și a Partidului Național-Țărănesc din viața politică, singura forță politică luptătoare pentru reinstalarea unui sistem democratic din perspectiva unui program socialist românesc și a acceptării unei apropieri de URSS. Procesul a vizat două scopuri, unul intern și unul extern, dar ambele sovietice: eliminarea singurului și puternic competitor politic pe partea Stângă a scenei politice și ruperea legăturilor personale ale liderilor cu Marile Puteri democratice din Occident ("anglo-americanii"). Dizolvarea prin lege a Partidului Național-Țărănesc a fost avizată de regele Mihai I. Ioan Scurtu trece de la prezentarea sumară a procesului ca o consecință a "încercărilor intolerabile ale SUA și Marii Britanii de a se amesteca în treburile interne ale României" (*Din viața politică...*, p. 529), la descrierea ultimelor clipe de viață ale lui Iuliu Maniu, preluând informații furnizate în 1992 de persoana care l-a asistat în celulă, ziaristul Nicolae Carandino (N. Carandino, *Noapți albe și zile negre*, Ed. Eminescu, București, 1992). În relatare există și un pasaj care ne interesează pe noi aici: "Discuțiile din celula de la Sighet au fost diverse, atingând și zone sensibile, inclusiv erorile politice comise de-a lungul anilor" (Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu...*, p. 161). Carandino evocă la erori doar "sacrificarea" politică din 1928 a lui Constantin Stere de către Maniu, pentru că "nu aveam garanția că regența ne-ar fi acordat privilegiul de a prezida noile alegeri..."

(N. Carandino, *op. cit.*, p. 347): Nimic despre re-adunarea de la Alba Iulia din 1928 și despre lovitura de stat din 1930.

Odată cu succesul răsturnării Regimului Ceaușescu în decembrie 1989, un grup de supraviețuitori ai partidului în frunte cu Corneliu Coposu (1914 – 1995), fost secretar personal al lui Iuliu Maniu, apoi secretar al Delegației Permanente și secretar general adjunct al PNT (1946), hotărâsc reînființarea partidului, cu ideea că acesta este continuator al PNT-ului din 1926. Noul Partid Național Țărănesc, având particula c.d. (creștin-democrat) va fi înscris oficial la 7 ianuarie 1990 în baza *Decretului - Lege nr. 8 din 31 decembrie 1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și organizațiilor obștești din România* (Monitorul Oficial nr. 9/31 dec. 1989), în timp ce, prin același Decret-Lege, Partidul Național Liberal s-a reactivat juridic, el nefiind desființat oficial, ci doar cu activitatea suspendată pe toată Perioada comunistă. Această situație juridică nu a avut nicio relevanță după 1989, principala proiecție publică de imagine fiind aceea a două partide istorice democratice, garante ale democrației, dintre care PNT c.d. va fi cel mai activ partid politic și principalul luptător pentru instalarea Sistemului democratic de tip occidental în România. El se va prezenta și va fi perceput ca partid "de Dreapta", deoarece conduce lupta împotriva "comunismului", "neocomunismului" postdecembrist, cu toate că vicepreședintele Ion Diaconescu (1917 – 2011) va declara că programul P.N.Ț.c.d este cel din 1935, care fusese un program socialist (*infra*). Istoriografia română a cunoscut după 1989 fenomenul de recuperare a unor teme istorice interzise sau abordate parțial în Perioada comunistă, dar interpretate propagandistic și deformat în conținutul lor factual, situație care a avut influență asupra percepției ultimului interval al Istoriei moderne a României: Perioada interbelică și cele două dictaturi de Dreapta, precum și a primei părți a Perioadei postmoderne (1945 – 1965). A fost publicată și o memorialistică, din care de substanță a rămas cea semnată de Argetoianu, Iorga, Gafencu, Duca, Armand Călinescu, Șeicaru. Elementul principal de interes pentru istorici a fost căutarea răspunsului la întrebarea: „Care este explicația pentru pierderea statului național unitar în forma <România Mare>, care a fost o realitate istorică și a rămas doar o proiecție națională activă?”

¹ Vezi mai multe detalii la Corneliu Coposu, *File dintr-un jurnal interzis: 1936 – 1947, 1953, 1967 – 1983*, Ed. Vremea, București, 2014, pp. 24 – 27. Din mărturia făcută lui Corneliu Coposu, Iuliu Maniu dă de înțeles că Stere, declarat trădător de țară în 1918 și agent al bolșevismului în 1924, mai putea fi folosit de PNT în viața politică(!)

Autori, jurnaliști, oameni politici au căutat firesc după 1989 modele ale fostei democrații.

În acest context, a fost la fel de firească încercarea noului partid P.N.Ț.c.d., care în 1996 ajunge la Guvernare, de a prezenta prin opere biografice și de evocare politică "adevărul" deformat sau ocultat de către propaganda comunistă. Partidul își înființează o Direcție a departamentelor de studii, doctrine, programe a P.N.Ț.c.d, care va finanța și coordona astfel de lucrări (mai importante: Cicerone Ionițoiu, *Viața politică și procesul Iuliu Maniu*, vol. I - II, *O jumătate de secol*, 26 oct. - 11 nov. 1947, București, 1997; Apostol Stan, *Iuliu Maniu, naționalism și democrație. Biografia unui mare român*, Ed. SAECULUM I.O. - 1997; *Iuliu Maniu în fața istoriei*, Ed. "Gândirea Românească/Direcția departamentelor de studii, doctrine, programe a P.N.Ț.C.D./Fundația Hanns Seidel, 1998; Apostol Stan, *Ion Mihalache. Destinul unei vieți*, Ed. SAECULUM I.O, București, 1999). La analiza istoriografică se observă efortul istoricilor profesioniști (Apostol Stan, Ioan Scurtu) de a se păstra în limitele profesionale, dând însă credit unor surse subiective și subliniind importanța istorică a P.N.Ț, mai ales în bătălia pentru reintroducerea Sistemului democratic (1944 - 1947). Apoi, se manifestă și tendința altor autori de a produce texte encomiastice, de construcție a „legendei Iuliu Maniu”, și *pro domo*, partinice, puse în slujba campaniilor electorale ale P.N.Ț. c.d., dar îndreptate și spre propaganda prodemocratică, atât de necesară în anii '90. În anul 2000 este publicată lucrarea critică a lui Pamfil Șeicaru *Istoria Partidelor Național, Țărănist și Național Țărănist* vol. I - II (Ed. „Victor Frunză”, București, 2000; prima ediție scoasă în 1963 la Madrid). Istoricul Petre Țurlea publică *8 noiembrie 1945* (Ed. Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000) și *Partidul Național Țărănesc. Tentative de reînființare după 1947* (Ed. Historia, București, 2007), iar istoricul Dinu C. Giurescu publică *Falsificatorii. „Alegerile” din 1946* (Ed. RAO, București, 2007). Pot fi adăugate și câteva articole ale istoricului Dan Falcan în revista *Historia*.

În anul 2001 (ediția a doua în 2010) apare volumul II al *Istoriei loviturilor de stat în România*, de la care pornește prezenta lucrare.

II. INTRODUCERE

Istoria modernă a României a fost extrem de agitată, plină de situații critice, rezolvări de ultimul moment, cotituri doctrinare, alianțe și despărțiri politice, lupte de orgolii, trădări și sacrificii. Dar, cum spunea istoricul Florin Constantiniu, istoria noastră nu s-a desfășurat ca o cronologie anostă, ci este, pe cât de surprinzătoare, pe atât mai interesantă, mai ales atractivă pentru istorici. Începând din 1821, România a cunoscut mai multe forme de șoc politic, dintre care unele au fost și rămân în istorie cât se poate de ciudate. Mai întâi am produs o mișcare revoluționară condusă de marii boieri (în locul burgheziei), care a reușit să antreneze o parte însemnată a țărănimii și să ne dea un prim erou al timpurilor moderne – Tudor Vladimirescu. A venit apoi revoluția din 1848, care a încercat să introducă Republica în această parte a Europei, direct din feudalism. Din fericire, filonul național s-a mutat din Oltenia lui Tudor în Ardealul lui Avram Iancu, primul *bărbat de stat* român (ideolog, doctrinar, om politic, comandant militar). A urmat o tentativă de lovitură de stat la Iași, transformată în Unire. Primul domnitor al statului modern român, urcat pe tron pentru a aduce democrația în România, dă o lovitură de stat împotriva ei și instaurează, după numai cinci ani de domnie, un regim autoritar, marcat de reforme instituționale artificiale. De neînțeles! În 1865 se încearcă o lovitură de stat împotriva Guvernului prin tentativa de a amplifica o revoltă urbană. Reușește însă o lovitură de palat, care îl îndeapărtează pe Cuza într-o noapte, fără nici o reacție din partea populației. Unirea se rupe la Iași, printr-o mișcare separatistă, dar este refăcută printr-o intervenție energetică a armatei a doua zi. După numai patru ani de domnie a prințului străin adus pe Tron, are loc o tentativă de lovitură de stat îndreptată împotriva domnitorului și care eșuează la Ploiești. Iarăși de neînțeles! La mai puțin de un an distanță, în 1871, se produce a doua tentativă de îndeapărțare a lui Carol I, apoi lucrurile se liniștesc, și România cunoaște primele guvernări responsabile. Prețul stabilității a fost „rotativa guvernamentală”, un regim politic cvasidemocratic, în care prim-ministrul este numit pentru a organiza alegerile și pentru a le câștiga, invers decât în Sistemul democratic occidental pe care încercăm să-l copiem. În 1888,

o tentativă de lovitură de stat a fost organizată de o grupare politică, împreună cu o putere străină, printr-o revoltă țărănească. Apoi, puterea străină a reușit ea însăși să provoace o răscoală majoră în România în 1907.

În toată Epoca Modernă am avut o *Constituție* democratică (1866 și 1923) și numeroase perioade cu stare excepțională sau de asediu. O dinastie zbuciumată de conflicte interne și lovită de incredibile probleme de legitimitate se va prăbuși lent până la Dictatură regală și apoi în stadiul de simplă reprezentanță (în timpul Dictaturii militare, 1940 - 1944) și va fi înlocuită în urma unei lovituri de palat (1944), pierderii războiului și a ocupației militare sovietice, cu Dictatura comunistă (1948). Dar nimeni – un istoric străin, de exemplu - nu și-ar fi putut închipui că pe această listă lungă de șocuri politice mai există o formă de lovitură de stat: cea dată expres pentru a distruge *Constituția* democratică, o lovitură de stat parlamentară (definită de Curtio Malaparte în *Tehnica loviturii de stat*), fapt considerat în Istoriografie sursa slăbiciunilor și vulnerabilității Sistemului democratic din România în fața schimbărilor majore petrecute în Europa în Perioada interbelică, momentul care marchează în istorie eșecul democrației române.

În această situație istorică, a unei lovituri de stat parlamentare ca premisă pusă la baza unei Dictaturi regale, dar ignorată ca eveniment inițial de Dictatura militară și de Dictatura comunistă, care au urmat, a fost implicat Partidul Național-Țărănesc în fruntea căruia s-a aflat omul politic Iuliu Maniu (1873 – 1953).

III. UN NOU ACTOR PE SCENA POLITICĂ A ROMÂNIEI MARI - PARTIDUL NAȚIONAL-ȚĂRĂNESC

3.1. Preliminarii ale apariției Partidului Național-Țărănesc. Lupta pentru emancipare politică și pentru unitatea națională a românilor nu a încetat nici o clipă și, după anul revoluționar 1848, a început să ia forme din ce în ce mai bine organizate. Supuși unui program al deznaționalizării, unui regim de teroare și supravegheați în permanență, românii din Transilvania și din Banat au avut nevoie tot mai mult de sprijinul guvernelor naționaliste de la București și de curentul ultranaționalist de la Iași, lansat de Simion Bărnuțiu (cursurile de la Universitate din 1860 – 1864, publicate ca *Teorie istorico-juridică* în 1867)². Atunci când politica externă a regelui Carol I și a guvernelor conservatoare împiedica sprijinul oficial, structuri politice sau private preluau sarcina ținerii în viață a legăturilor cu frații ardeleni și bănățeni, fie prin sprijin financiar (fonduri secrete al Băncii Naționale dirijate de directorul Eugeniu Carada), fie prin susținerea metodologică și logistică a activităților organizatorice (în care a fost implicat Dumitru Brătianu, fratele mai mare al lui Ion C. Brătianu), fie prin propaganda unității naționale (*Liga Culturală* și Nicolae Iorga). Astăzi suntem încredințați că Marea Unire din 1918 a fost rezultatul unei lungi activități politice, organizatorice, culturale și informative duse de intelectualitatea și burghezia română din Transilvania și Banat, susținută în forme multiple de organizații naționaliste din Regat, în primul rând de liberali (din 1875, Partidul Național Liberal).

Au existat implicări secrete în structurarea rezistenței românești din teritoriile ocupate de Austro-Ungaria și o serie de activități conduse de Ion C. Brătianu (1821 – 1891) de-a lungul tumultuoasei sale vieți. Ne este clar astăzi că, după dispariția pământeană a lui Avram Iancu, proiectul unității naționale a fost preluat de Partidul Național Liberal, ca parte a doctrinei sale politice, și de familia Brătianu ca misiune personală. Aceste două tipuri de legături cu românii din Transilvania și Banat au cunoscut cele mai diverse forme, parte a unui program gândit și pus în aplicare pe ambii versanți ai

² Simeone Barnutiu (Doctore în legi, profesore de dreptul natural, de dreptul gentilor, de dreptul publicu alu Românilor și de filosofia la Universitatea dein Iași), *Dreptul publicu alu Românilor*, Ed. Tipariulu Tribunalu Române, Iași, 1867.

munților încă de pe timpul relației secrete naționaliste dintre Ion C. Brătianu și mitropolitul Andrei al Românilor (Anastasiu „Andrei” Șaguna). Legătura a fost continuată de înțelegerea dintre Ion I.C. Brătianu (1864 – 1927) și episcopul ortodox Miron Cristea/Ilie Cristea din Toplița Română prin jurământul solemn din 1906 de la moșia „Florica” (unitatea politică a tuturor românilor într-un stat național unitar și întregirea Bisericii Ortodoxe Române). În ianuarie 1869 s-a constituit la Timișoara Partidul Național al Românilor din Banat și Ungaria, iar în februarie același an s-a constituit la Miercurea Sibiului Partida Română Națională/Partidul Național Român: „În Mercurea încă se ținu nu de mult una adunare, la care luă parte o inteligenția română numeroasă. Aici se decise nu numai abținerea dela alegerile deputaților dietali, ci constituirea și unui comitet al partitei naționale, cu resiederea în Sibiu, și foile române anunția cu triumf înalt, că <partida română națională în Transilvania e constituită>”³. La 30 aprilie – 2 mai/12–14 mai 1881 a avut loc, tot la Sibiu, Conferința generală electorală a reprezentanților alegătorilor români din Transilvania și Ungaria, care a emis prima „Programă a Partidei naționale române din Transilvania și Ungaria”⁴. La 14 martie 1881 fusese proclamat Regatul României.

A existat în Regat și un Partid Țărănesc. Originile lui sunt legate de activitatea subversivă a unui grup de socialiști, conduși de Vasile M. Kogălniceanu, în timpul Marii Răscoale din 1907. Activitatea sa antistatală, cu consecințe grave în pierderi de vieți omenești și în distrugeri materiale, a determinat reacția hotărâtă a autorităților. Numeroși lideri locali au fost cercetați și apoi puși sub observație. Unele din filialele secrete ale acestei organizații au hotărât să ducă o activitate transparentă, publică, de pe platforma unui partid țăărănesc burghez, adică democratic și parlamentar. Inițiativa a aparținut unui grup de intelectuali și țărani înstăriți din Argeș, care la 5/18 decembrie 1918 a înființat Partidul Țărănesc sub conducerea lui Ion Mihalache (1882 – 1963). Va fi primit cu circumspecție de liberali: „Ziarele din capitală vorbesc de constituirea unui <partid țăărănesc> al cărui program, până acum, e cuprins în următoarele puncte: 1. De a forma un instrument politic care să garanteze țărănimii împlinirea tuturor nevoilor ei materiale și morale. 2. De a asigura ordinea socială pe la sate, înlăturând încercările de bolșevism și de a asigura in-

³ *Gazeta Transilvaniei*, An.XXXII, nr. 19, 24/12 martie 1869, p.1.

⁴ *Gazeta Transilvaniei*, An.XLIV, nr. 52,17/5 mai 1881, pp. 1-2.

dependența politică a țăranilor, scutindu-i de a mai fi zestre guvernamentală. 3. De a câștiga încrederea țăranimei din țările eliberate (Provinciile alipite, n.n.), care n-au bună opinie de alcătuirile din România veche. 4. De a grăbi primenirea moravurilor noastre politice. 5. De a lucra pentru realizarea integrală a aspirațiunilor și nevoilor țărănești de pretutindeni. 6. De a revendica drepturile țăranilor la păduri și islazuri. 7. De a ajuta reforma administrativă cu autonomia comunală, de a cere desființarea jandarmeriei, etc. Că elementele de la țară se sfătuesc cu privire la interesele lor și cu privire la diversele probleme ale vieții publice, e desigur foarte îmbucurător, pe lângă că se potrivește de minune cu noul regim constituțional, cari chiamă la viață toți factorii sociali ai țării. Dar de ce un partid țăranesc? De ce un partid de clasă? (...) Credem că programul noului partid e un act de sinceritate. Cu manifestarea socială el merită astfel cea mai binevoitoare atenție oricâtă naivitate ar fi în alcătuirea lui și oricâtă lipsă de pregătire și de pătrundere politică ar reeși din întregul lui. Dar ca act politic el nu poate avea aprobarea nimănui. Un partid țăranesc e o încercare inutilă și profund vătămătoare intereselor țării”⁵.

După Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, în Transilvania s-a constituit Marele Sfat Național Român, cu atribuții de Parlament al Transilvaniei, și Consiliul Dirigent, cu funcție organizatorică, sub conducerea lui Iuliu Maniu, care a elaborat proiectele proprii de lege pentru reforma electorală și agrară și a studiat procedurile de integrare în România. Consiliul Dirigent, acest organism provizoriu cu funcții administrative al Transilvaniei, și-a desfășurat activitatea între 2 decembrie 1918 și 4 aprilie 1920, iar omul politic Iuliu Maniu i-a supus toate deciziile de unificare instituțională cu Vechiul Regat. Unirea în fapt, ca act juridic, a Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei cu „Patria Mamă” s-a produs la 30 decembrie 1919, prin votarea cu aclamații a legilor de unire în Adunarea Națională/Parlamentul României, cu președinte Nicolae Iorga. A doua zi, Miron Cristea a fost ales mitropolit primat al țării. Din acest moment putem vorbi de statul național unitar “România Mare”. Marile Puteri au recunoscut „în mod definitiv” alipirea Basarabiei la România la 10 martie 1920. Pentru a produce recunoașterea internațională oficială și definitivă a “României Mari”, Ion (Ionel) I.C. Brătianu va organiza încoronarea solemnă a regelui Ferdinand I și a reginei Maria la Alba Iulia, în 1922.

⁵ *Mișcarea*, An.X, nr.277, 12 decembrie 1918, p.1 („Un partid nou”).

Iuliu Maniu a întârziat desființarea Consiliului Dirigent încă patru luni – și a făcut foarte bine – pentru a da timp minorităților din Transilvania de a cunoaște condițiile unirii și a-și formula poziția. Toate minoritățile care au recunoscut dreptul românilor la statul național unitar și-au prezentat adevărată adieziunea la el, inclusiv unele grupări maghiare. Ba, mai mult, principalele familii nobiliare maghiare au solicitat trecerea Ungariei sub Coroana lui Ferdinand I al României. La 22 septembrie 1919, Alexandru Marghiloman nota în jurnalul său: „Familia Tisza, Weckerle, Bethlen și majoritatea aristocrației lucrează în vederea unei uniuni personale cu România”⁶.

Încă din primele luni care au urmat Marii Uniri, în interiorul Partidului Național Român au existat fracțiuni care s-au strâns în jurul celor trei lideri: Alexandru Vaida-Voevod, Octavian Goga și Iuliu Maniu. Înțelegerile mai vechi pe care conducerea Partidului Național Român le avea cu Partidul Național Liberal (PNL) implicau fuziunea după realizarea unității naționale, Brătienii considerând că partidul pe care l-au sprijinit și finanțat mai multe decenii în Transilvania nu își mai are rostul în arhitectura „României Mari” decât **ca filială a PNL**. Liberalii considerau că dizolvarea consiliilor locale însemna și dizolvarea Partidului Național Român. „Biroul Presei Consiliului Dirigent din Sibiu comunică următoarele: Un ordin circular al resortului de interne din Transilvania declară dizolvate, în districtele unde administrația a fost luată în primire de către consiliul dirigent, toate consiliile naționale locale, precum și orice fel de corporațiuni instituite în timpul revoluțiunii”⁷. Organizația regională, reprezentată prin liderii ei, s-a desființat, liderii căutând o altă reprezentare, națională. În acel context al tranziției, Maniu începe să vadă în membrii fostului partid și, în general, în românii din Transilvania un corp electoral regional. Din primăvară a început campania electorală pentru constituirea primului Parlament al României reîntregite, și liderii transilvăneni au dezbătut soluțiile pentru prezentarea în alegeri: 1. Aleșii Transilvaniei și ai Banatului să constituie, pe baza votului regional, un grup parlamentar unitar și, dacă se poate, majoritar, în vederea formării Guvernului, 2. Înființarea unui nou Partid Național Român, continuator al celui vechi, 3. Integrarea foștilor membri ai Partidului Național în partidele din Regat, și era vorba

⁶ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. 4, Ed. Eminescu, București, 1927, p. 385.

⁷ *Viitorul*, An. XI, nr. 3247, 31 ianuarie/13 februarie 1919, p. 4. Prin „revoluțiune” se înțelegea întregul proces al desprinderii din Imperiul Austro-Ungar și decizia prin plebiscit de la Alba Iulia, unirea cu Regatul.